

SEURANTA UUTISET

2020

LINNUT, LEPAKOT, HYÖNTEISET,
SAMMAKKOELÄIMET, MATELIJAT.
LAJIEN SEURANNAN AJANKOHTAISLEHTI.

SISÄLTÖ

- 3 ESIPUHE
- 4 LINNUSTO TUULIVOIMARAKENTAMISEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSEN ARVIOINNISSA
- 6 LUONNON MONIMUOTOISUUDEN SEURANTAA MAITOTILOILLA
- 8 LINTUJEN UHANALAISUUDET ARVIOITIIN: JOKA KOLMAS ON UHANALAINEN
- 10 ARE FINNISH BLACKBIRDS BECOMING LESS MIGRATORY?
- 14 KEHRÄÄJÄN TALVEHTIMISALUEET YHÄ TUNTEMATTOMIA
- 16 RENGASTUSMÄÄRÄT KASVAVAT - POIKASET JA HARVALUKUISET LAJIT KAIPAIVAT ENEMMÄN HUOMIOTA
- 20 LEPAKOITA RENGASTETTU SUOMESSA 15 VUOTTA
- 24 SÄÄKSET KAMERASEURANNASSA
- 27 SISÄMAAN SEURANTAPYYNTI MAHDOLLISTAA KANNANMUUTOSTEN SYIDEN SELVITTÄMISEN
- 30 PELTO SIRKUTTA?
- 32 AROSUOHAUKKOJEN LUKURENGASTUS KANNATTA
- 34 SISUKAS LASKIJA 2019: ARI AALTO
- 36 SEURANNAT OVAT TÄRKEITÄ

SEURANTAUUTISET

NRO: 1/2020

5. VUOSIKERTA, 1. NUMERO

JULKAISIJA: LAJITIEKESKUS, LUONNONTIETEELLINEN KESKUSMUSEO LUOMUS

PÄÄTOIMITTAJA: HEIDI BJÖRKLUND

TOIMITUS: JUHA HONKALA, HEIDI HUTTUNEN, EDWARD KLUEN, KARI LAHTI, ALEKSI

LEHIKONEN, PETTERI LEHIKONEN, SANNA MÄKELÄINEN, MARKUS PIHA, INA TIRRI,

VILLE VASKO JA JARI VALKAMA

KANNEN KUVA: TUNTURIKIHU, JUHA HONKALA

TAITTO: MERI LÄHTEENARO

ISSN 2343-3787

LUOMUS.FI/SEURANTAUUTISET

ESIPUHE

SEURANTAA RAJOJEN YLITSE?

Lajistoseurantojen käsite on melko vakiintunut ja koskee tavallisesti ja yksinkertaistettuna tieteellisten periaatteiden mukaisesti järjestettyä lajihavaintojen kirjaamista tiettyinä aikoina tietyissä paikoissa. Hyvin hallittua toimintaa, joka tuottaa arvokasta tietoa monenlaiseseen tutkimukseen koskien esimerkiksi ilmastonmuutosta, maankäytön muutosta tai luonnon monimuotoisuuden tilan arviointia.

Lisämausteen tähän tuo tarve seurata haitallisten vieraslajien leviämistä uusille alueille. Haitallisten vieraslajien vaikutukset ulottuvat laajalle ja yhteiskunnan monelle sektorille. Pahimmillaan haitalliset vieraslajit ovat yhtäaikaista uhka kansantaloudelle, ruokatuotannolle, terveydelle ja luonnon monimuotoisuudelle. Tätä on siis syytä seurata ja ei ainoastaan tietyssä paikassa, tiettyyn aikaan ja tietyllä tavalla, vaan kaikkialla, kaikkina aikoina ja kaikilla menetelmillä. Siis hieman erilaista seuranta. Lisäksi on ensiarvoisen tärkeää seurata näiden pelottavien "alienien" liikkeitä rajan pinnassa ja etenkin vähän kauempana rajojen takana. Tässä on siis lyötävä viisaat päät yhteen niin venäläisten, virolaisten, ruotsalaisten kuin norjalaistenkin kanssa yhteisen seurantajärjestelmän löytämiseksi. EU on asiassa ollut liikkeellä jo kauan ja luonut mekanismeja tämän tiedon hallintaan... mutta kun se toiminta on niihin kankeaa ja junnaa jälkijunassa. Pitää siis aktivoitua itse.

Suomen Lajitietokeskus on ottanut härkää sarvista ja tekee vieraslajiyhteistyötä Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ja Luonnonvarakeskuksen (Luke) lisäksi myös laajemmin Pohjolan-Baltian alueella toimivien kumppaneiden kanssa. Viimeisimmät päätökset asian haltuun saamiseksi ovat SYKE-vetoisen DIAS-hankkeen, Karjalan tiedeakatemian sekä Lajitietokeskuksen yhteistyön tulosta. Lisäksi Pohjoismaiden kanssa vieraslajien leviämistä on vakavasti pohdittu lajitietokeskusten kesken akselilla Suomen Lajitietokeskus – Artdatabanken (Ruotsi) – Artsdatabanken (Norja). Merialueiden kautta kulkeutuva lajisto on oma haasteensa, jossa yhteistyön kirjoa on laajennettava vielä selvästi, vaikka sitäkin jo luonnollisesti tehdään. Yhteisenä tavoitteena ei voi olla vähempää kuin palvelu, jonka kartalle saadaan mahdollisimman ajantasainen näkymä kaikkein haitallisimpien vieraslajien liikkeistä, suunnasta ja nopeudesta. Valitettavasti kaikkia liikkeitä ei kyetä ennakoimaan, kuten lentoteitse kulkeutuvia vaaroja. Tässäkin auttaisi maailmanlaajuinen seuranta, jota voitaisiin hallita maailman lajitietokeskuksen Global Biodiversity Information Facilityn (GBIF) palvelussa gbif.org. Tietoa haitallisista vieraslajeista ja niiden viimeaikaisesta kehityksestä saadaan Lajitietokeskuksen ylläpitämästä palvelusta Vieraslajit.fi, jonka sisällöntuotannosta vastaa Luke.

Kauniita tienpiennarten lupiineja ja rantojen kurturuusuja ei välttämättä koeta haitallisiksi, vaikka niiden uhka alkuperäiselle luonnollemme on ilmeinen. Siksi on syytä pitää silmät auki ja lisätä tietoisuutta sekä torjua ja seurata haitallisia vieraslajeja ja niiden edesottamuksia.

KARI LAHTI

Päällikkö, biodiversiteetti-informatiikka

Suomen Lajitietokeskus, LUOMUS – Luonnontieteellinen keskusmuseo

LUOMUS
LUONNONTIETEELLINEN KESKUSMUSEO

LAJI.FI
SUOMEN LAJITIEKESKUS
FINLANDS ARTDATACENTER
FINNISH BIODIVERSITY INFO FACILITY

LINNUSTO TUULIVOIMARAKENTAMISEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINNISSA

SANNA MÄKELÄINEN

Ympäristövaikutusten arvioinnin (YVA) läpikäyneiden hankkeiden vaikutuksia selvittävä tutkimus perehtyi tuulivoimahankkeiden YVA:n linnustonselvityksiin ja rakentamisen jälkeiseen linnustovaikutusten seurantaan. Etenkin YVA-vaiheessa hankealueen linnustoa selvitettiin usein, kun taas hankkeiden valmistumisen jälkeistä pesimälinnuston seurantaa voitaisiin tehdä vielä enemmän.

TUULIVOIMAHANKKEET JA LINNUSTOSELVITYKSET

Vuosina 2001–2016 ympäristövaikutusten arviointia sovellettiin yhteensä 124 tuulivoimahankkeeseen. Keskimäärin valmistuneet tai valmisteilla olevat luvan saaneet hankkeet koostuivat noin 25 turbiinista, tosin hankkeiden koko YVA-vaiheessa vaihteli kymmenestä jopa yli sadan turbiinin tuulivoimapuistoihin. Mukana oli myös muutama merituulivoimapuisto. Kaikki YVA-menettelyyn osallistuneet tuulivoimahankkeet selvittivät linnustoa maastossa YVA-vaiheessa. Vain neljän hankkeen kohdalla vaadittiin koko arviointiselostusvaiheen uusimista linnuston lisäselvityksillä ennen kuin hankkeen kehittäminen saisi jatkaa seuraavalle tasolle. Eniten YVA-vaiheen pesimälinnustonselvityksissä oli käytetty linja- ja pistelaskentoja sekä reviirien kartoituskannan soveltamista osalle hankealueen elinympäristöistä tai kohdistettuina suojelullisesti arvokkaisiin tai harvalukuisiin lajeihin.

USEAT KALAJOEN ALUEELLE TUULIVOIMAPUISTOJA KEHITTÄNEET JA RAKENNUTTANEET YHTIÖT OVAT JÄRJESTÄNEET YHTEISEN LINNUSTONSEURANNAN, JOSTA ON HUOLEHTINUT FINNISH CONSULTING GROUP OY (FCG). ALUEELLA ON SEURATTU SEKÄ MUUTTAVAA ETTÄ PESIVÄÄ LINNUSTOA.
KUVA: VILLE SUORSA

ARVOLINNUSTOLLA EI OLLUT VAIKUTUSTA TUULIPUISTON TOTEUTUMISEEN

Tuulivoimahankkeiden luontoselvitysraporteista hankittiin myös tietoa hankealueilla pesivistä suojelullisesti arvokkaista lintulajeista. EU:n lintudirektiivin liitteen I -lajien tai valtakunnallisesti uhanalaisten lintulajien määrä hankealueella ei vaikuttanut siihen, toteutuiko tuulivoimahanke lopulta. Toteutumiseen vaikutti YVA-menettelyn aloitusvuosi: aiemmin alkaneet hankkeet toteutuivat todennäköisemmin kuin uudemmat hankkeet. Tämä voi johtua siitä, että kaavoitusvaihe YVA:n jälkeen voi kestää pitkään, ja aiemmin aloitetut hankkeet ovat ehtineet käydä läpi myös kaavoitusmenettelyn ja valmistua.

VAIKUTUSTEN SEURANTAAN TARVITAAN LISÄÄ OHJEISTUSTA JA PANOSTUSTA

Linnustovaikutuksia tuulivoimapuiston rakentamisen aikana tai jälkeen oli seurattu yhteensä yhdeksässä tuulipuistossa, joka on 21 % kaikista rakennusluvan saaneista, rakenteilla olevista tai valmistuneista tuulivoimapuistoista. Näistä neljässä seurattiin pesimälinnustoa, viidessä muuttavaa linnustoa ja yhdessä hankkeessa molempia. Osassa seurantaohjelmista laskentamenetelmät tai laskennan sijainti vaihtuivat hanketta edeltävän vaiheen ja seurantavaiheen välillä. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että tuulivoiman linnustovaikutusten selvittämisessä on parannettavaa. Lisää seurantaa kaivataan etenkin pesimälinnuston runsausmuutosten selvittämiseksi. Lisäksi laskennat olisi hyvä suunnitella jo YVA-vaiheessa siten, että ne pystytään tarvittaessa toistamaan mahdollisimman luotettavasti.

Sanna Mäkeläinen on Luomuksessa työskentelevä vieraileva tutkija ja tutkii tällä hetkellä ympäristövaikutusten arvioinnin vaikutuksia linnustoon ja liito-oravaan.

HAUSJÄRVELÄISELLÄ LUOMUTILALLA OSALLISTUTTIIN LUONNON MONIMUOTOISUUDEN SEURANTAAN. KUVA: HEIDI HUTTUNEN

LUONNON MONIMUOTOISUUDEN SEURANTAA MAITOTILOILLA

ALEKSI LEHIKAINEN JA HEIDI HUTTUNEN

Luomus ja Valio käynnistivät 2019 hankkeen, jossa luotiin maitotilallisille oma lajien seuranta-järjestelmä. Seurannan tarkoituksena on kerätä luontohavaintoja maitotilojen ympäristöön perustetulta reitiltä, jonka maitotilalliset kiertävät useampaan kertaan kevään ja kesän aikana.

**KARJALLA ONKIN
HUOMATTAVA
MERKITYS PÄÄSKYILLE,
KOSKA KARJAN
LANTA LISÄÄ
HYÖNTEISTEN
MÄÄRÄÄ JA SITEN
PÄÄSKYJEN RAVINTOA.**

Seurantaan valittiin ennalta helposti tunnettavia, mutta toisaalta luonnon monimuotoisuudesta kertovia lajeja useammasta lajiryhmästä: linnuista, hyönteisistä, kuten perhosista, ja kasveista. Havaintoja saattoi kuitenkin ilmoittaa myös listan ulkopuolisista lajeista. Pilottivuonna 2019 seurantoihin osallistui yhteensä 11 maitotilaa ympäri maata aina Lounais-Suomesta Pohjanmaalle, Pohjois-Savoon ja Kainuuseen.

Yhteensä havaintoja kertyi 40 lajista. Linnuista yleisin oli haarpääsky, joka havaittiin jokaisella maitotilalla. Harvalukuisempi räystäspääsky havaittiin neljällä tilalla. Karjalla onkin huomattava merkitys pääskyille, koska karjan lanta lisää hyönteisten määrää ja siten pääskyjen ravintoa. Molemmat pääskyt ovat nykyään uhanalaisia lajeja niiden määrien vähenemisen takia. Muun muassa laidunmailla ja heinäpelloilla pesiviä isokuoveja havaittiin kuudella ja töyhtöhyppiä neljällä tilalla. Niin ikään laidunniityillä ruokaileva kottarainen havaittiin neljällä tilalla.

Hyönteisistä selkeästi yleisin laji oli nokkosperhonen, joka havaittiin kaikilla 11 tilalla. Neito-perhosia havaittiin kuudella, tesmaperhosia kolmella ja loistokultasiipiä kahdella tilalla. Runsas perhoslajisto kertoo siitä, että niille on tarjolla monipuolisesti erilaisia ravintokasveja. Seurantojen perusteella kasveista yleisimmät lajit olivat ahopäivänkakkara ja ojakärsämö. Päivänkakkaroita havaittiin kahdeksalla ja ojakärsämöä seitsemällä tilalla. Kolmanneksi runsain seuratuista kasvilajeista oli ahomansikka.

**SEURANTOJA JATKETAAN VUONNA 2020.
TOIVOTTAVASTI MUKAAN SAADAAN LISÄÄ
KOhteita KOKO MAASTA SEURANNAN
KATTAVUUDEN PARANTAMISEKSI.**

Aleksi Lehikoinen on intendentti Luomuksen seurantatiimissä. Heidi Huttunen on kehityspäällikkö Valiolla.

LISÄTIETOJA SEURANNASTA:

HEIDI.HUTTUNEN@VALIO.FI
WWW.VALIO.FI/YRITYS/
ARTIKKELIT/MAITOTILAT-JA-
LEHMAT-TOISSA-LUONNON-
MONIMUOTOISUUDEN-
PUOLESTA/

LINTUJEN UHANALAISUUDET ARVIOITIIN:

JOKA KOLMAS ON UHANALAINEN

ALEKSI LEHIKAINEN

Suomen eliölajien uhanalaisuus arvioidaan noin kerran kymmenessä vuodessa. Tämä on suuri ponnistus niin ympäristöhallinnolta, arviointiin osallistuvilta asiantuntijoilta kuin aineistonkeruuseen panostavilta vapaaehtoisilta. Arvioinnin perusteella 2019 julkaistu ns. Punainen kirja, uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien lista ja arvio uhanalaisuuteen johtaneista syistä, onkin yksi konkreettisimmista seurantatyön tuloksista.

Lintujen uhanalaisuus tunnetaan eri lajiryhmistä kaikkein parhaiten, mistä kiitos kuuluu seurantoihin osallistuville. Suomessa on tavattu vuoden 2016 loppuun mennessä yhteensä 477 lintulajia, joista uhanalaisuusarvio tehtiin kaikille vakiintuneille säännöllisesti pesiville 244 lajille. Lisäksi erikseen arviointiin metsähanhen *Anser fabalis* ja suosirrin *Calidris alpina* molemmat pesivät alalajit, joten taksoneita oli yhteensä 246. Lintujen uhanalaisuusarvio perustuu etenkin vuosikymmeniä kestäneisiin pitkäaikaiseurantoihin, joita koordinoivat mm. Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus, Luonnonvarakeskus Luke, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus SYKE sekä BirdLife Suomi. Seurannoista tärkein on vuonna 2006 perustettu vakiolinjaverkosto, jolla saadaan systemaattinen otos pesimälinnustosta läpi Suomen 25 kilometrin välein.

Uhanalaisuutta mitataan kansainvälisen luonnonsuojelujärjestön IUCN:n kriteerien perusteella. Näitä ovat muun muassa lajin kannan

vähennemisnopeus tai lisääntymiskykyisten yksilöiden lukumäärä. Käytännössä nopeasti vähenevät ja/tai pienen populaatiokoon omaavat lajit päätyvät uhanalaisiksi. Arvioinnin perusteella lajit luokitellaan hävinneiksi (RE), äärimmäisen uhanalaisiksi (CR), erittäin uhanalaisiksi (EN), vaarantuneiksi (VU), silmälläpidettäväksi (NT) tai elinvoimaisiksi (LC). Näistä luokat CR, EN ja VU muodostavat uhanalaiset lajit. Punaiseen kirjaan päätyvät myös silmälläpidettävät lajit, jotka ovat vaarassa tulla uhanalaisiksi, mikäli niiden tilanne ei parane tulevaisuudessa.

Arvioiduista 246 lintutaksonista ”punaisen listan” lajeja oli 120 (48 %). Uhanalaisia lintuja oli 86 lajia eli reilu kolmannes kaikista arvioiduista lintulajeista. Äärimmäisen uhanalaisia lajeja oli 18 (7 %), erittäin uhanalaisia 33 (13 %) ja vaarantuneita 35 (14 %). Silmälläpidettäviä lajeja oli 34 (14 %). Kultasirkku *Emberiza aureola* tulkittiin Suomesta hävinneeksi, koska lajista viimeinen reviiiriin viittaava havainto on vuodelta 2007 ja pesintä vuodelta 1999. Kokonaisuudessaan lajien uhanalaisuus meni edelleen huonompaan suuntaan lintujen osalta, kun sitä verrattiin vuoden 2010 punaiseen kirjaan sekä vuoden 2015 niin sanottuun väliarviointiin.

Uhanalaisten lajien osuus oli korkea päiväpetolinnuilla (58 %), joilla pesimäkannat ovat usein pieniä ja monet lajit ovat myös harvinaistuneet, sekä sorsalinnuilla (46 %), joilla pesimäkannat

PUNASOTKA LUOKITELTIIN UUSIMMASSA UHANALAISUUSARVIOINNISSA ÄÄRIMMÄISEN UHANALAISEKSI.
KUVA: JUHA HONKALA

ovat yleisesti ottaen vähentyneet huomattavasti. Myös kahlaajilla uhanalaisten lajien määrä oli melko korkea (39 %) verrattuna esimerkiksi varpuslintuihin (27 %). Uudet äärimmäisen uhanalaiset lajit olivat voimakkaasti taantuneet punasotka *Aythya ferina* ja peltosirkku *Emberiza hortulana*.

Uhanalaisuuden syitä on yleensä useita. Yleisimmät tunnetut uhanalaisuuden syyt olivat maatalouteen (peltomaiden muutokset ja rantaniittyjen sulkeutuminen laidunnuksen vähentyessä) sekä metsätalouteen (uudistus- ja hoitotoimet, vanhojen metsien sekä lahopuiden väheneminen) liittyvät muutokset, soiden kuivuminen ojituksen ja turpeenoton takia, vesistöjen rehevöityminen, vieraspedot, pieni populaatiokoko, pyynti ja ulkomailla tapahtuvat elinympäristömuutokset.

Punaiselta listalta poistui kahdeksan lajia, joista kaksi oli aiemmin arvioitu vaarantuneiksi ja kuusi silmälläpidettäväksi. Esimerkiksi punatulkku luokiteltiin nyt elinvoimaiseksi. Suomessa suojelutyöstä on hyötynyt mm. merikotka *Haliaeetus albicilla*, joka nyt poistui punaiselta listalta. Usein suojelutoimien vaikutukset näkyvät vasta viiveellä uhanalaisuusluokituksen muutoksina. Esimerkiksi maakotkan *Aquila chrysaetos*, muuttohaukan *Falco peregrinus* ja valkoselkätikan *Dendrocopos leucotos* pesimäkannat ovat olleet jo pitkään kasvussa, mutta lajit ovat vielä niin harvalukuisia, että ne täyttävät vaaran-

PUNAISEN KIRJAN TULOKSIA
VOI TARKASTELLA VERKOSSA
OSOITTEESSA:
PUNAINENKIRJA.LAJI.FI/

tuneen kriteerit. Useiden uhanalaisten lajien suojelua tulisi kuitenkin tehostaa kannan kehityksen kääntämiseksi. Erityisesti tarvitaan toimenpiteitä ja myös rahoitusta elinympäristöjen tilan, mm. kosteikkojen, parantamiseksi.

Pitkään jatkuneista seurannoista huolimatta usean harvalukuisen lintulajin kannankehitys tunnetaan edelleen puutteellisesti. Seuraava uhanalaisuusarviointi toteutetaan 2030 mennessä. Jotta vertailuaineisto tähän arviointiin olisi mahdollisimman hyvä, tulee seurantoihin panostaa jo nyt.

KIITOS KAIKILLE SEURANTOIHIIN OSALLISTUNEILLE JA TULEVAISUUDESSA OSALLISTUVILLE!

Aleksi Lehikoinen on intendentti Luomuksen seurantatiimissä.

ARE FINNISH BLACKBIRDS BECOMING LESS MIGRATORY?

EDWARD KLUEN

PICTURES: EDWARD KLUEN

Figure 1. Examples of the orange and green colour rings we use. Top female 'CZP' collecting nest material, bottom male 'C9X'.

THE IDENTITY OF A BIRD CAN BE ESTABLISHED REMOTELY BY USING COLOUR RINGS. THEY INCREASE THE NUMBER OF OBSERVATIONS ON INDIVIDUALS COMPARED TO CONVENTIONAL RINGING AND AID THE STUDY OF BIRD MOVEMENTS AND SURVIVAL.

IN OUR PROJECT, 16% OF THE COLOUR-RINGED BLACKBIRDS WERE OBSERVED AGAIN.

The breeding population of blackbirds (*Turdus merula*) in Finland is increasing and expanding north-eastwards. Blackbirds are short-distance migrants; most of the population migrates in autumn towards Western and South-western Europe. However, nowadays an increasing number of blackbirds winters in Finland, in cities and locations with a constant food supply (e.g. feeding sites). At the same time, climatic conditions during the winter and early spring have become milder. Blackbirds have high adaptive physiological capabilities to varying environments and possibly overwintering in Finland is now a beneficial option if:

- winter survival is higher for residents than migrants.
- resident birds raise more offspring than their migratory conspecifics, for instance by occupying first the best breeding sites or having more time for successful breeding 2–3 times in a year.

Following these hypotheses, a slow shift to an increasing resident population is expected and we may see changes in blackbirds' physiology as this process progresses.

To be able to study changes in blackbirds in terms of migratory strategy, we started a colour-ringing scheme in the summer of 2016. We add a colour ring (Fig. 1) bearing a sequence of numbers and/or letters (three always starting with a 'C') in addition to the conventional ringing, and take several measurements such as 'wing shape' and colour of the bill and eye-ring (Fig. 2). Using this information in combination with the re-sightings of the individuals, we will study several questions:

- 1 ARE THERE DIFFERENCES IN SURVIVAL BETWEEN RESIDENT AND MIGRATORY BIRDS?**
- 2 ARE THERE DIFFERENCES E.G. IN WING SHAPE BETWEEN RESIDENT AND MIGRATORY BIRDS?**
- 3 WHICH BIRDS, WITH RESPECT TO THEIR BREEDING BIOTOPE (URBAN VS. RURAL), ARE THE ONES STAYING IN FINLAND AND WHICH MIGRATE?**

Figure 2. During the colour-ringing, we take several measurements on the birds, among others the colour of the bill and eye-ring against a 'grey-reference card'.

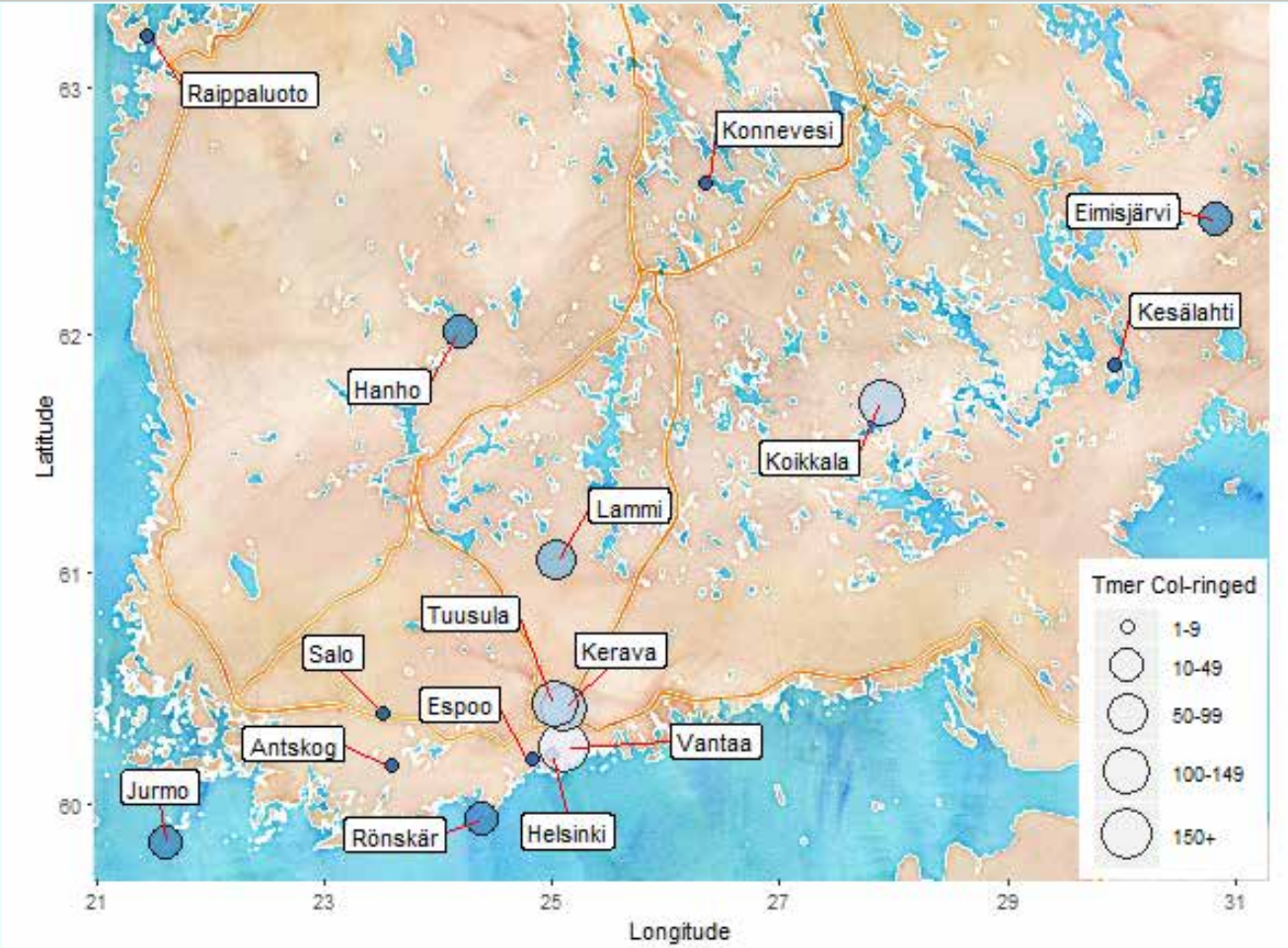

Figure 3 Map of southern Finland with blackbird colour-ringing sites. The size and colour (darkest to light = few to many) of the circles indicate the number of birds ringed (categorical).

WHAT HAVE WE ACHIEVED SO FAR?

Between the start of the project until end-2019 we have colour-ringed 841 blackbirds in several locations in Finland (Fig. 3). From these, 348 recovery events have been done on 131 colour-ringed blackbirds. This recovery rate of 16% is double the rate achieved with conventional ringing in this species (7%, ringing atlas). Recoveries were mainly from around the locations of ringing (Fig. 4), a few individuals were observed more than 5 km away, and only one bird was observed abroad (ringed in Tuusula and seen in Habo, Sweden). The low number of recoveries abroad was a bit surprising as most Finnish birds migrate towards the densely populated areas in Western Europe. It is possible that in the sheer numbers of blackbirds in Europe a few hundred colour-ringed blackbirds do not stand out. In addition, it is possible that the Finnish migratory blackbirds do not winter in cities or gardens but rather stay in more uninhabited places where local blackbird populations are low and people do not observe the colour rings.

WHAT WILL BE DONE?

We will continue colour-ringing blackbirds with the rings that we still have. Many of the already ringed birds will gather more data, as the birds will be observed. The total data set will give us the opportunity to answer several or all of our study questions.

The following ringers are contributing to the blackbird colour-ringing scheme: Noora Andersson, Daniel Burgas, Juha Honkala, Edward Klun, Petri Martikainen, Seppo Niiranen, Juha Pikkarainen, Päivi Sirkiä & Juha Tiainen.

Edward Klun works as a post doctoral researcher on bird behaviour for the University of Helsinki in the Research Program in Organismal and Evolutionary Biology and in the Helsinki Institute of Life Science (HiLIFE).

WHAT TO DO WHEN YOU SEE A COLOUR-RINGED BLACKBIRD?

- TRY TO TAKE A PICTURE OF THE BIRD OR READ THE RING WITH BINOCULARS.
- NOTE THE COLOUR OF THE RING, THE CODE AND THE COLOUR OF THE CODE.
- FILL IN THE FORM AT THIS ADDRESS: [LOYDOS.LUOMUS.FI/FORMS/RENGASLOYTO](https://loydos.luomus.fi/forms/rengasloyto)

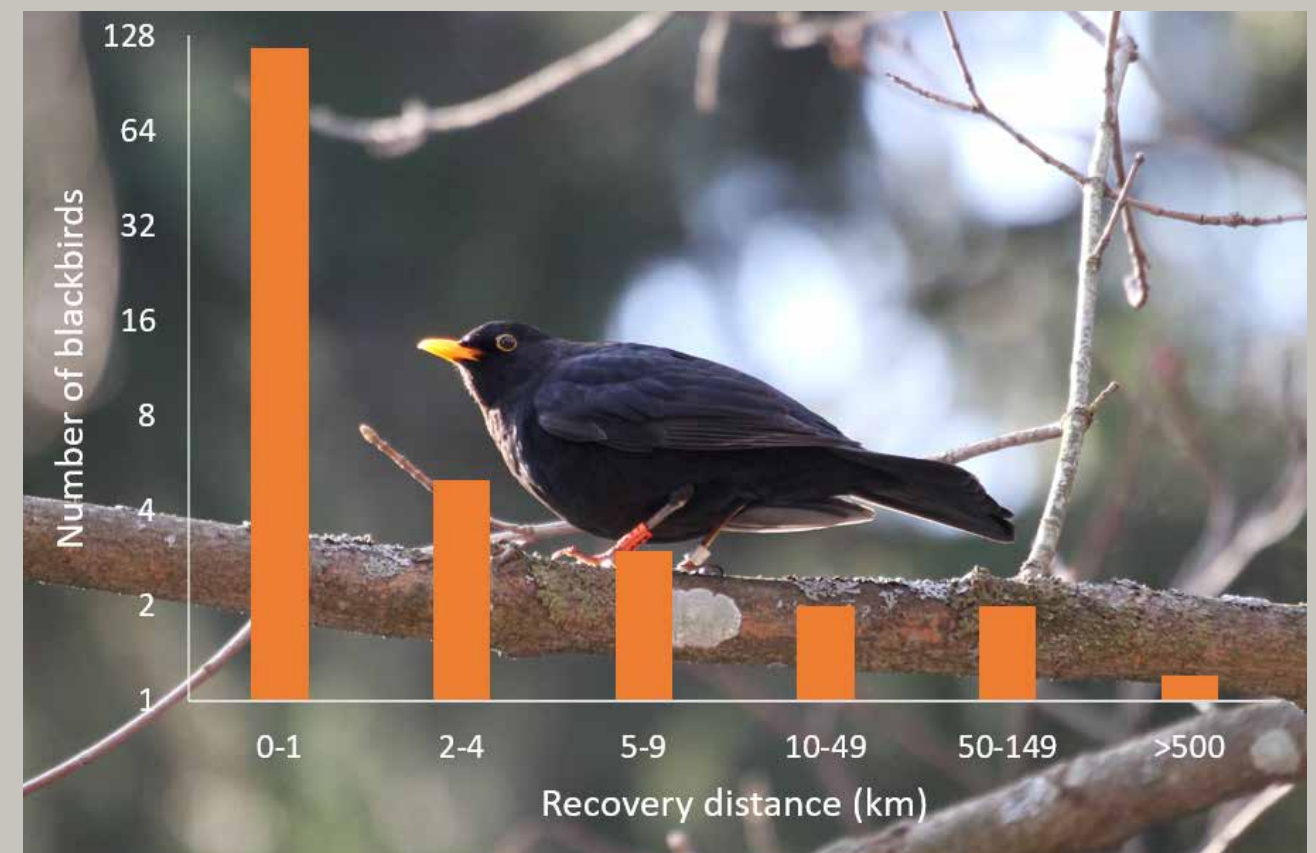

Figure 4. Recovery distances in categories for 131 colour-ringed blackbird individuals.

KEHRÄÄJÄN TALVEHTIMISALUEET YHÄ TUNTEMATTOMIA

JUHA HONKALA

KUIVAT KALLIOMÄNNIKÖT OVAT KEHRÄÄJÄN TYYPILLISTÄ ELINYMPÄRISTÖÄ. NAARAS ON PESÄSSÄ KUVAN KESKELLÄ OIKEALLA, KAHDEN PIENEN MÄNNYN EDESSÄ. PORNAINEN, HEINÄKUU 2019.
KUVA: JUHA HONKALA

KEHRÄÄJÄN POIKASET KEHITTYVÄT NOPEASTI. NÄMÄ SIPOOLAISET POIKASET OVAT NOIN VIIKON IKÄISIÄ. KAKSIVIIKKOISENA POIKASEN SIIPISULAT OVAT JO NIIN KEHITTYNEET, ETTÄ POIKANEN KYKENEE PARINKYMMENEN METRIN LENTOPYRÄHDYKSEEN.
KUVA: JUHA HONKALA

JOUKKORAHOITUKSEN VOIMIN KÄYNNISTETTY TUTKIMUS SELVITTÄÄ KEHRÄÄJÄN MUUTTOA JA TALVEHTIMISALUEITA. ENSIMMÄISET TULOKSET OVAT LUPAAVIA, MUTTA PALJON TÖITÄ ON VIELÄ TEHTÄVÄNÄ. TULEVANA PESIMÄKAUTENA KOKEILLAAN TEHOKKAAMPIA SEURANTALAITTEITA.

Kehraaja rengastettiin ensi kerran Suomessa vuonna 1933. Tämän jälkeen vuosittaiset rengastusmäärät olivat pitkään vaatimattomia – kiitos linnun suojaväriin, harvalukuisuuden ja vuorokauden pimeimpään yöaikaan painottuvan aktiivisuuden. Kehraajan rengastusmäärät lähtivät nousuun 1980–90-lukujen taitteesta alkaen, ja vuoden 2019 loppuun mennessä maassamme oli rengastettu 6 050 kehraajaa. Kehraajan rengastusaktiivisuuden kasvusta kertoo se, että viimeisten viiden vuoden aikana on

rengastettu miltei kolmasosa kaikista Suomessa rengastetuista kehraajista. Rengastusmäärissä mitaten huippuvuosia ovat olleet 2018 ja 2019: molempina vuosina reilut 560 kehraajaa on saanut renkaan koipeensa. Näistä miltei joka kahdeksas on ollut pesältä rengastettu poikanen. Valtaosa viime vuosina rengastetuista kehraajista on kuitenkin saatu kiinni loppukesän ja syksyn verkkorengastuksissa, joten näiden lintujen lähtöaluetta ei tunneta tarkasti.

Rengastus on tuonut päivänvaloon runsaasti tietoa kehraajan pesimämenestyksestä, pesäpaikkauskollisuudesta, elinajasta ja muuton ajoittumisesta. Nykytiedon mukaan esimerkiksi lajin pesimäkanta ja pesimätulos ovat vakaita. Kehraajan muuttoreiteistä ja talvialueista tiedetään kuitenkin varsin niukasti, sillä vain seitsemästä Suomessa rengastetusta kehraajasta on saatu rengaslöytö maamme rajojen ulkopuolella. Näistä kuusi on muuttomatkan varrelta ja yksi mahdolliselta talvehtimisalueelta Sambiasta.

Kesällä 2018 aloitetussa kehraajan muuttotutkimuksessa pesiviä kehraajia varustettiin pienin, yhden gramman painoisin GPS-paikantimin, jotka hankittiin lintuharrastajille suunnatulla joukkorahoituskampanjalla. Paikantimien oli määrä koota tietoa kehraajien taipaleelta Afrikkaan ja takaisin, mutta laitteet eivät toimineetkaan odotetulla tavalla. Kesällä 2019 takaisin saatujen paikantimien muistista löytyi tarkkoja tietoja syysmuuton ensimmäisiltä viikoilta muun muassa muuton aloituksesta, vuorokausimatkoista, muuttokorkeuksista ja lepäilyalueista, mutta laitteiden kapasiteetti ei riittänyt sen enempään. Pisimpään toiminut laite osoitti linnun saavuttaneen syysmuutolaan Serbian ennen akun tyhjenemistä. Tämän jälkeen lintu oli jatkanut muuttoa, talvehtinut jossakin päin Afrikkaa ja palannut sitten pesimäseudulle Uudellemaalle selässään

PIENTÄ KEHRÄÄJÄN POIKASTA SUOJAA POIKASUNTUVA. SELKÄPUOLEN JA SIIPIEN HÖYHENET OVAT TÄLLÄ NOIN VIIKON IKÄISELLÄ POIKASELLA VIELÄ TUPESSA. TUPEN AVAUDUTTUA POIKASTA SUOJAA NUOREN LINNUN HÖYHENPUKU. PORNAINEN, HEINÄKUU.
KUVA: JUHA HONKALA

KEHRÄÄJÄ RENGASTETTIIN ENSI KERRAN SUOMESSA VUONNA 1933.

hiljentynyt paikannin. Tämän takaiskun sisuuntamana on kehraajätyöryhmän (Seppo Niiranen, Ina Tirri, Alekski Lehikoinen, Tapani Laine ja tämän kirjoittaja) tarkoituksena jatkaa hyvin alkuun päässyttä työtä hieman järeämmin laittein kesällä 2020. Tällöin seurannassa on entuudestaan jo tuttuja kehraajäreiviä Uudellamaalla. Emopyyntien ohella seurataan kehraajan pesimämenestystä ja pesintöiden ajoittumista, dokumentoidaan pesäpaikkoja, rengastetaan kehraajan poikasia ja kerätään mitta-aineistoa. Pieni, valikoitu joukko pesiviä kehraajia saa selkäänsä kahden gramman painoisen paikantimen. Kaiken onnistuessa täydellisesti saatetaan syksyllä 2021 tietää nykyistä enemmän kehraajan muutosta ja talvehtimisalueista.

Juha Honkala työskentelee Rengastustoimistossa museomestarina.

RENGASTUSMÄÄRÄT KASVAVAT

— POIKASET JA HARVALUKUISET LAJIT KAIPAISIVAT ENEMMÄN HUOMIOTA

JARI VALKAMA

LAPINTIAINEN ASUSTAA LAPIN METSISSÄ VUODEN YMPÄRI.
KUVA: INA TIRRI

VIIME VUOSINA SUOMESSA ON RENGASTETTU VUOSITTAIN YLI NELJÄNNESMILJOONA LINTUA.

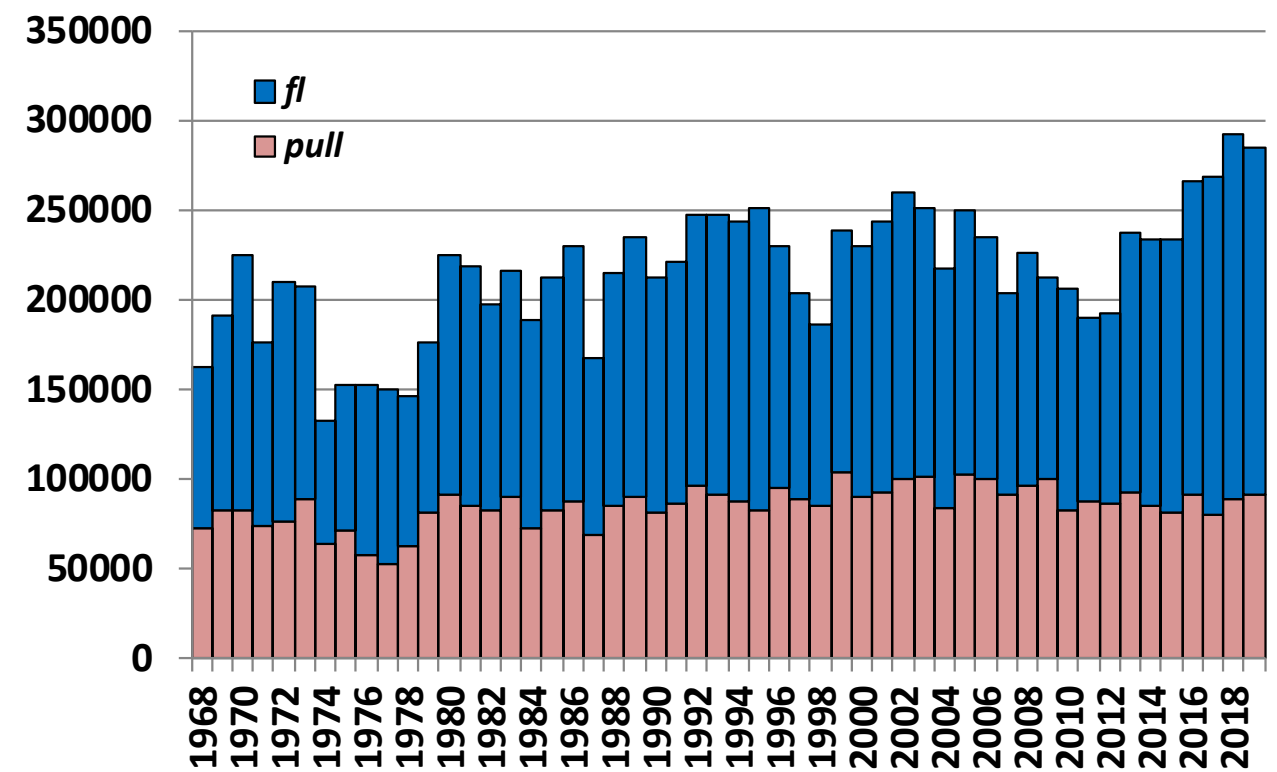
Kaikkien aikojen ennätys, 296 206 rengastusta, kirjattiin vuonna 2018. Vuosi 2019 näyttää yli 284 000 rengastuksella olevan selvästi toiseksi paras. Vaikuttavien lukujen taustalta löytyy erilaisia syitä: uusia innokkaita rengastajia, onnistuneita pesintöjä, massaesiintymiä ja vaelluksia (kuten urpiaisella 2017) tai vaikkapa lintuasemien kasvaneita rengastusmääriä.

On hienoa, että lintuja rengastetaan paljon ja ennätyksiä rikotaan. Jos et rengasta, niin et kyllä saa löytöjäkään. Muutama pieni huolenaihe pyrkii kuitenkin mieleen. Niistä yksi on, että pesien etsintä ja pesäpoikasten rengastaminen ei tunnu kiinnostavan rengastajia samalla tavalla kuin täysikasvuisten lintujen rengastus. Vaikka rengastettujen lintujen määrä on pitkälläkin aikavälillä selvästi kasvanut, on vuosittainen poikasrengastusmäärä jumittunut noin 90 000:een. Sadan tuhannen rengastetun poikasen raja on rikkoutunut vain neljänä vuonna (1999, 2003, 2005, 2009). Poikasten rengastaminen

on tärkeää, koska sen avulla saadaan pesimätuloksen ohella tietoa mm. lintujen synnyinpaikkauskollisuudesta ja eliniästä. Viime vuosina Rengastustoimisto ja Rengastajatoimikunta ovat kannustaneet rengastajia etenkin avopesijöiden poikasten rengastukseen, sillä niistä tietoa on kertynyt aivan liian vähän. Toki myös pöntöissä pesivien lintulajien poikasrengastus on tärkeää, ja sen arvoa lisää, jos siihen yhdistetään emolintujen rengastus tai kontrollointi. Juuri sen avulla saadaan selville, palaavatko linnut pesimään lähelle synnyin- tai edellisvuoden pesäpaikkaansa.

On monia linturyhmiä tai yksittäisiä lajeja, joiden liikkeistä tiedämme kovin vähän. Tällaisia ovat esimerkiksi monet vesilinnut, joista kuikkia, silkkiuikkuja, härkälintuja ja nokikanoja on viime vuosina rengastettu vain muutama vuodessa – tai ei ainuttakaan. Myös niinkin yleiset lajit kuin sepelkyyhky, närhi ja varis ovat jääneet rengastusreissuilla aivan liian vähälle huomiolle. Uusien ja vanhojen variksenpesien koluaminen voisi lisätä myös monien petolintulajien rengastusmääriä, sillä muun muassa sarvipöllö ja pienet jalohaukat käyttävät usein pesäalustoinaan vanhoja varisten tai harakoiden asumuksia.

Rengastuksen tuloksellisuutta on onnistuttu parantamaan monin keinoin. Luku- ja kaularenkaiden avulla tietämyksemme mm. lokkien ja kansallislintumme laulujoutsenen muuttoreiteistä ja talvehtimisalueista on parantunut huomasti. Rengastajat ovat myös hyviä keksimään ja toteuttamaan uusia projekteja. Ennen 2000-lukua Suomessa rengastettiin vuosittain alle 10 uiveloja, ja rengaslöytöjä lajista oli vain muutama. Rengastaja Pekka Poutun johdolla Lappiin vietiin 2000-luvun alussa suuri määrä uivelon pönttöjä, joihin tuli pian asukkaita. Tulosta on syntynyt – pelkästään vuonna 2016 rengastettiin 1 051 uiveloja. Nykyään rengastajat seuraavat myös herkällä korvalla ja silmällä näkyviä ja tulossa olevia lintujen vaelluksia. Tilhien ja taviokuurnien tulon varaudutaan keräämällä pyynnissä houkuttimena käytettäviä pihlajanmarjoja pakastimet täyteen. Tai kun urpiaisia tulee, niin vaellus ei jää rengastajilta huomaamatta – esimerkiksi vuonna 2017 renkaan sai koipeensa yli 40 000 urpiaista.

Kuva 1. Lintujen vuosittaiset rengastusmäärät Suomessa 1968–2019. Pylväiden alaosa kuvaa poikasina ja yläosa täysikasvuina rengastettujen lintujen lukumäärää.

NUOREN POHJANSIRKUN IÄN PYSTYY
MÄÄRITTÄMÄÄN SULKASADOSSA VAIHTUMATTA
JÄÄNEISTÄ NUORUUSPUVUN HÖYHENISTÄ.
KUVA: INA TIRRI

RENGASTUSKOKEMUSTA VÄHÄN RENGASTETUSTA LAJISTA

INA TIRRI

Elokuussa 2018 lähdin viikoksi tutustumaan Inarin Mellanaavan rengastus- asemaan, joka sijaitsee Ivalossa jätevedenpuhdistamon alueella. Se oli perustettu vapaaehtoisvoimin kaksi vuotta aiemmin, ja olin mielenkiinnolla seurailut sieltä julkaistuja rengastuskuulumisia. Asemalle kaivattiin rengastajia, ja puitteet rengastustoiminnalle oli pidetty kunnossa. Mellanaavan lintulajisto on myös erityyppistä kuin Etelä-Suomessa. Erityisesti kiinnosti mahdollisuus päästä tutustumaan tarkemmin pikku- ja pohjansirkkuihin, joista jälkimmäisen pesimäkanta on taantunut nopeasti. Molemmat lajit pesivät Suomessa levinneisyysalueensa länsireunalla. Pohjansirkulle Mellanaapa on lisäksi levinneisyysalueen pohjoisrajaa.

Pikkusirkkuja oli rengastettu Mellanaavalla vuosina 2016 ja 2017 yhteensä kuusi yksilöä elokuun loppupuolelta syyskuun alkupuolelle. Tällä reissulla rengastin kuusi pikkusirkkua olettaen sen olevan vasta alkua syksylle, koska olin liikkeellä jo elokuun puolivälissä. Pikkusirkkuja ei kuitenkaan hyvästä rengastajatilanteesta huolimatta tullut enempää samana syksynä, vaikka rengastuspäiviä kertyi saman verran kuin edellisellä vuonna. Mielenkiintoisin oli ainut vanha eli kuluva vuotta aiemmin kuoriutunut pikkusirkku, joita on syyskaudella liikkeellä nuoria lintuja vähemmän. Lintu oli sulkasatonen, joten siitä sai tutkittua ja kirjattua talteen tämän lajin osalta harvinaiset tiedot sulkasadon vaiheesta. Loput pikkusirkut olivat samana kesänä syntyneitä. Pohjansirkkuja rengastin yhden, ja niitä tuli vielä kaksi lisää myöhemmin syksyllä.

Syksyllä 2019 Mellanaavalla oli rengastustoimintaa elokuussa aiempaa useampana päivänä, ja pikkusirkkurengastuksia kertyi peräti 17. Suomessa on rengastettu 2000-luvulla keskimäärin 26 pikkusirkkua vuodessa. Pesäpoikasia on tällä ajanjaksolla rengastettu vain yksi poikue.

Mellanaavan rengastusasemalla on neljän syksyn aikana rengastettu melkein 4 800 lintua 54 lajista, ja samalla linnuista on kerätty mittatietoaineistoa tutkimuskäyttöön. Runsaimmat rengastuslajit ovat olleet niittykirvinen, pajusirkku, sinirinta, urpiainen ja pajulintu. Linnuista on saatu jo muutama ulkomaanlöytökin.

Ina Tirri työskentelee Rengastustoimistossa museomestarina.

Rengastajat ovat kohdentaneet moneen lajiin erilaisia teemapyyntejä, joiden seurauksena rengastusmäärät ovat entisiin aikoihin nähden moninkertaistuneet. Tällaisia lajeja ovat esimerkiksi rautiainen ja mustarastas. Mustarastaita rengastettiin vuonna 2019 enemmän kuin milloinkaan ennen, lähes 5 000 yksilöä.

Uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien seuranta rengastuksen keinoin on tärkeää. Aasiassa talvehtiva pohjansirkku on vähentynyt, minkä vuoksi se on luokiteltu silmälläpidettäväksi. Vuoden 2018 loppuun mennessä Suomessa oli rengastettu 6 483 pohjansirkkua, mutta ulkomaisia löytöjä niistä oli saatu vain kaksi: Kiinasta vuonna 1996 ja Venäjältä 2014. Vuonna 2019 useat rengastajat innostuivat pyydystämään pohjansirkkuja, ja niitä rengastettiin ennätyselliset 1 132 yksilöä. Eniten pohjansirkkuja rengastettiin Rovaniemellä (310), Ylitorniolla (294), Ilomantsissa (173) ja Siilinjärven Raasiassa (123). Ehkä jostakin linnusta tulee löytö kaukaa Venäjältä tai jopa Kiinasta?

Jari Valkama on Luomuksen seurantatiimin vetäjä ja Rengastustoimiston johtaja.

UHANALAISTEN JA SILMÄLLÄPIDETTÄVIEN LAJIEN SEURANTA RENGASTUKSEN KEINON ON TÄRKEÄÄ.

NUORI PIKKUSIRKKU.
KUVA: INA TIRRI

LEPAKOITA

RENGASTETTU SUOMESSA

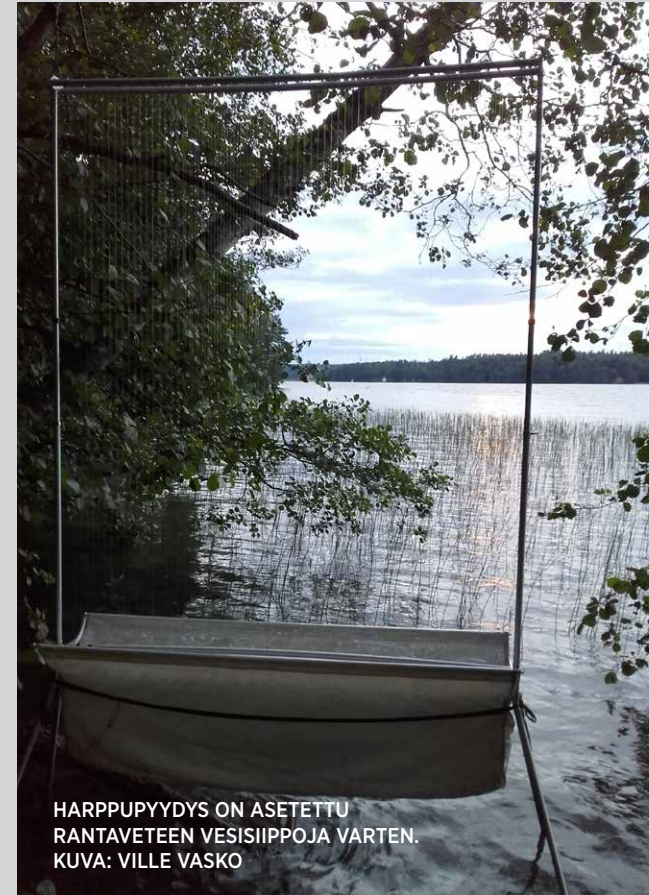
15 VUOTTA

VILLE VASKO

Lintuja on rengastettu Suomessa jo yli sadan vuoden ajan, mutta lepakkorengastuksen historia on paljon lyhyempi. Yksittäiset tutkijat rengastivat lepakoita 1950- ja 1980-luvuilla, mutta säännöllinen rengastustoiminta alkoi vasta vuonna 2004.

POHJANLEPAKkoa pidetään yleisimpänä lepakkolajinamme. RENGASTUSTILASTOSSA SE ON KUITENKIN VASTA KOLMANTENA. KUVA: ANNA BLOMBERG

HARPPUPYYDYYS ON ASETTU RANTAVETEEN VESISIIPPOJA VARTEN. KUVA: VILLE VASKO

Lepakoiden rengastuksella haetaan vastauksia samanlaisiin kysymyksiin kuin lintujen rengastuksella. Yksilöiden eliniän, paikkauskollisuuden ja mahdollisten muuttoreittien tutkiminen vaatii niiden yksilöllistä tunnistamista. Myös lepakon ikä, sukupuoli, lisääntymistila – sekä joissakin tapauksissa laji – voidaan määrittää ainoastaan käteen otetusta yksilöstä. Käytännössä lepakoiden rengastus eroaa lintujen rengastuksesta varsin paljon. Lepakon rengas ei ole pyöreä, vaan muistuttaa enemmän hevosenkenkää. Se painetaan kyynärluun ympärille, mutta jätetään hieman raolleen, jotta siipipoimu ei vahingoitu.

Myös lepakoiden pyydystämiseen on omat niksinsä. Varsin tehokkaaksi on osoittautunut harppupyydyys, jossa on ikkunamaisessa kehikossa kaksi siimariviä peräkkäin ja toisiinsa nähden hieman lomittain. Kun lepakko yrittää lentää harpun läpi, se väistää ensimmäisen siimarivin, mutta törmää seuraavaan ja putoaa kangaspussiin. Menetelmä on lepakkoystävällinen, ja pussissa lepakot saavat odottaa käsittelyvuoroaan rauhassa.

KOURALLINEN RENGASTAJIA

Aktiivisia lepakkorengastajia on Suomessa vain muutama. Viidentoista vuoden aikana aineistoa on kuitenkin pikkuhiljaa karttunut. Yli 3 400 lepakkoa on rengastettu ja kontrolleja (uudelleentapaamisia) on noin 370. Aktiivisimmat lepakkorengastajat toimivat Turun ja Helsingin seuduilla, jonne myös rengastukset ovat keskittyneet.

Yllättävää kyllä, eniten rengastettu lepakkolaji Suomessa ei ole yleisimpänä pidetty lajimme pohjanlepakko. Sen sijaan rengastustilaston kärkipaikkaa pitää ylivoimaisesti hallussaan vesisiippa, jota on päätyntä tutkijoiden hyppysiin eniten Turun seudulla Thomas Lilley'n väitöskirjatutkimuksen aineistonkeruun yhteydessä vuosina 2007–2011.

Toiseksi eniten rengastettu lepakkolajimme on metsäisten seutujen ”peruslepakko”, isoviiksisiippa. Vasta kolmannella sijalla tilastossa on pohjanlepakko, jota on rengastettu alle neljäsosa vesisiippojen määrästä ja puolet vähemmän kuin isoviiksisiippoja. Neljäntenä olevan korvayökön kohdalla merkillepantavaa on lajista tehtyjen kontrollien määrä, joka vastaa 42 prosenttia rengastetuista. Suuren löytöprosen-

HARVINAISTA RIPSISIIPPAA ON RENGASTETTU 12 YKSILÖÄ VARSINAIS-SUOMESSA. KUVA: ANNA BLOMBERG

tin selittävät pöntöissä elävät korvayökköpopulaatiot Siuntiossa ja Kirkkonummella, missä pönttöjen tarkastaminen ja rengastus on ollut hyvin säännöllistä. Rengastettujen yksilöiden osuus näissä populaatioissa ja sitä kautta kontrollien vuotuinen määrä on vähitellen kasvanut. Muilla lajeilla löytöprosentit vaihtelevat nollostasta (pikkulepakko) kymmeneen (vesisiippa).

VUOSINA 2004–2019 SUOMESSA RENGASTETUT LEPAKOT

LAJI	TIETEELLINEN NIMI	RENGASTUKSET	KONTROLLIT
VESISIIPPA	<i>MYOTIS DAUBENTONII</i>	1 710	179
ISOVIKSISIIPPA	<i>MYOTIS BRANDTII</i>	853	36
POHJANLEPAKKO	<i>EPTESICUS NILSSONII</i>	382	27
KORVAYÖKKÖ	<i>PLECOTUS AURITUS</i>	290	121
VIKSISIIPPA	<i>MYOTIS MYSTACINUS</i>	138	4
PIKKULEPAKKO	<i>PIPISTRELLUS NATHUSII</i>	65	0
RIPSISIIPPA	<i>MYOTIS NATTERERII</i>	12	2
KIMOLEPAKKO	<i>VESPERTILIO MURINUS</i>	2	0

TIETOA LAJIEN RUNSAUSSUHEISTA

Rengastusaineisto tarjoaa mielenkiintoisen mahdollisuuden vertailla lajien, kuten viiksisiipan ja isoviiksisiipan, suhteellisia runsauksia. Näiden lajien kohdalla kyseessä on jopa ainutlaatuinen mahdollisuus, sillä äänten perusteella lajeja on mahdotonta erottaa toisistaan. Viiksisiippalajeja voi olettaa jäävän rengastuspyydyksiin samassa suhteessa kuin niitä ympäristössä esiintyy. Koko maassa pyydystetyistä lähes tuhannesta lajiparin edustajasta 86 prosenttia on ollut isoviiksisiippoja. Toisin sanoen vain joka seitsemäs yksilö on ollut viiksisiippa, eikä laji ilmeisesti olekaan niin tavallinen kuin on luultu.

Viime vuosien rengastustilastoissa eniten on kasvanut pikkulepakoiden määrä. Erityisesti Valassaarten biologisella asemalla Mustasaarella vuonna 2015 alkanut, pikkulepakoon keskittynyt pyydystys on tuottanut mukavasti tulosta: saarilla on rengastettu vuoden 2019 loppuun mennessä 44 pikkulepakkoa, mikä vastaa kahta kolmasosaa kaikista Suomen pikkulepakkorengastuksista.

LISÄTIETOA:

SUOMEN LEPAKOT:
WWW.LUOMUS.FI/FI/SUOMEN-LEPAKOT
 SUOMEN LEPAKKOTIETEELLINEN YHDISTYS RY:
WWW.LEPAKKO.FI/HARRASTUS

NAUTELAN NESTORI

Tällä hetkellä Suomen vanhin tunnettu lepakko-yksilö on vesisiippakoiras, joka elää Liedon Nautelankosken vanhassa myllyssä. Vesisiippa rengastettiin vuonna 2008 ja se on todennäköisesti syntynyt 2000-luvun alkuvuosina. Vesisiipan voi määrittää korkeintaan nelivuotiaaksi huulesta olevasta tummasta täplästä, joka sitä vanhemmilta katoaa. Vuonna 2019 vesisiippanestori kontrolloitiin myllyssä jälleen hyvissä voimissa, siis todennäköisesti lähes 20 vuoden ikäisenä.

Lähes kaikki lepakkokontrollit on tehty samojen rengastajien toimesta kuin itse rengastus samoilla tai enintään muutaman kilometrin säteellä sijaitsevilla pyyntipaikoilla. Ulkopuolisten tekemiä löytöilmoituksia on tullut vain muutama lähinnä lyhyistä siirtymistä. Suurin osa lepakoistamme vaikuttaa siis olevan paikka- tai alueuskollisia. Poikkeuksena ovat muuttavat lajit, joista meillä on rengastettu pikku- ja kimolepakoita. Näistä ei ole saatu löytöjä, mikä ei ole yllätys ottaen huomioon lajien vähäiset rengastusmäärät. Ensimmäinen ulkomaanlöytö lienee kuitenkin vain ajan kysymys!

SUOMEN VANHIN RENGASTETTU LEPAKKO ON TÄMÄ LIEDON NAUTELANKOSKEN MYLLYSSÄ ASUVA VESISIIPPAKOIRAS. KUVA: ANNA BLOMBERG

Ville Vasko työskentelee Luomuksen seurantatiimissä suunnittelijan sijaisena vastuullaan lepakoiden seuranta ja niiden rengastus.

KIINNOSTAAKO LEPAKKORENGASTUS?

TARVITAAN:

- RENGASTUSHARJOITTELUA
- LAJINTUNNISTUSTENTTI
- TUTKIMUSSUUNNITELMA
- SITOUTUMINEN SEURANTAAN

KYSY LISÄÄ LUOMUKSESTA: VILLE.VASKO@HELSINKI.FI

SÄÄKSET

KAMERASEURANNASSA

JARI VALKAMA

OSSILLA JA ALMALLA OLI VUONNA 2017 KOLME POIKASTA: JUSSI, MARTTA JA SUOMA. NIISTÄ SUOMA LÄHTI SYYSMUUTOLLE VIIMEISENÄ. KUVASSA SUOMA ODOTTAA KIRPEÄNÄ SYYSKUISENA AAMUNA OSSILTA KALAA, JOTA EI ENÄÄ TULLUT. KUVA: SATAKUNNAN SÄÄKSET

Luomuksen sivuilta on jo muutaman vuoden ajan päässyt seuraamaan livenä satakuntalaisten kalasääskien perhe-elämää. Vuonna 2020 seuranta jatkuu kolmella pesällä. Kaikilla pesillä tulevaa kevättä odotetaan jännityksellä, sillä kesä 2019 oli tapahtumiltaan poikkeuksellinen.

Vuonna 2019 Satakunnassa seurattiin kolmen sääksiparin pesintää livekameran välityksellä. Pisimpään kameraseurannassa olleen pesän emot on nimetty Ossiksi ja Almaksi. Ossilla on jalassaan rengas, jonka tietojen perusteella se on rengastettu poikasena noin 40 kilometrin päässä vuonna 2009. Vuonna 2017 pariskunta tuotti kolme lentopoikasta ja seuraavana vuonna kaksi. Viime vuonna pesässä oli jälleen varttumassa kolme isoa poikasta, mutta 12.7. viiden aikoihin aamulla niiden elämä päättyi, kun pesälle tuli kanahaukka. Muutamassa minuutissa se tappoi kaikki poikaset, eikä ilmeisesti yksin vahdissa ollut Alma voinut sille mitään. Pesinnän epäonnistumisen jälkeen Alma oli pesältä pois yli viikon. Se vieraili loppukesän aikana myös kah-

della muulla kamerapesällä, jotka sijaitsevat 15 ja 30 kilometrin etäisyydellä Alman kotipesästä. Myös Ossi oli mukana näillä kaukomatkoilla. Heinä–elokuun vaihteessa Ossi oli jälleen tiiviisti omalla pesällään, mutta sen kumppanina ei ollutkaan Alma, vaan pukutuntomerkkien perusteella kyseessä oli alla mainitun kolmannen kamerapesän naaras Helmi.

Toisella pesällä kameraseuranta aloitettiin 2019. Pesän emot ristittiin Suloksi ja Vienoksi. Sulolla ei ollut rengasta, mutta Vieno oli rengastettu 244 kilometrin päässä Konnevedellä 2015. Vain neljän vuoden ikäisenä se saattoi nyt pesiä ensimmäistä kertaa. Pesintä lähti suotuisasti käyntiin ja Vieno muni kolme munaa. Pari ensimmäistä haudontaviikkoa sujui normaalisti – Sulo

toi kalaa ja Vieno hautoi. Onni kääntyi kuitenkin 12.5., sillä se oli viimeinen päivä, jolloin Sulo nähtiin pesällä. Oletamme sen kuolleen jollain saalistusretkellään joko kalaverkkoon tai muulla tavoin, mutta totuutta Sulon kohtalosta tuskin saamme koskaan tietää. Sulon kadottua Vieno hautoi sitkeästi pesältä poistumatta ja syömättä vielä pari päivää, mutta lähti sitten itse kalaan. Pian tämän jälkeen haudonta keskeytyi.

Kolmas pesä on ollut kameraseurannassa jo vuodesta 2016 lähtien, mutta vasta viime vuonna sinne asetui pari, joka viihtyi pesällä läpi kevään ja kesän. Ahti-koiras ruokki Helmi-puolisoaan ahkerasti lähijärvestä pyydystämällään ruutanoilla, mutta useista paritteluista huolimatta pesään ei vielä munittu. Pesän puolustaminen ja pesinnän harjoittelu oli kuitenkin niin intensiivistä, että odotukset pesimäkaudelle 2020 ovat korkealla. Niitä tosin hieman hillitsee jo edellä kerrottu tieto Helmin viihtymisestä Ossin kumppanina loppukesällä. Jää nähtäväksi, kaappasiko Ossi Helmin ja saako Ahti uudeksi puolisoikseen Alman, joka näyttäytyi sen pesällä vielä 18.8.

Kameraseuranta on tuonut sääksien elämästä paljon muutakin uutta tietoa. Olemme järjestelmällisesti keränneet tietoa pesille tuoduista saaliskaloista. Yleisin saaliskala näyttää olleen lahna, mutta saalislajistossa oli pesien välillä melko paljon vaihtelua. Ahtin ja Helmin pesällä ruutanoiden osuus määritetyistä saaliskaloista oli peräti neljännes.

Etenkin keväällä, mutta myös kesällä, kaikilla kamerapesillä kävi useita vieraita sääksiä,

joita aloimme kutsua ”tunkeilijoiksi”. Suurin osa näistä oli ilmeisesti naapurireviirien koiraita, jotka joko yrittivät päästä parittelemaan naaraan kanssa tai sitten tekivät muuten vaan pesätarkastuksia. Kenties iloisin jälleennäkeminen koettiin Ahtin ja Helmin pesällä 5.8., kun sinne pesän haltijoiden poissa ollessa ilmaantui sääksi, jolla oli vasemmassa jalassaan keltainen lukurengas HCM.

**KAMERASEURANTA
ON TUONUT
SÄÄKSIEN
ELÄMÄSTÄ PALJON
MUUTAKIN UUTTA
TIETOA.**

SÄÄKSINAARAS HAUTOO, VAIKKA MIKÄ OLISI. VIENO TAKATALVEN KOURISSA 4.5.2019. KUVA: SATAKUNNAN SÄÄKSET

TUOKIOKUVA KESÄLTÄ 2017. ALMA JA HILJATTAIN KUORIUTUNUT POIKANEN. KUVA: SATAKUNNAN SÄÄKSET

14-04-2017 12:09:03

Kyseessä oli Martta, Ossin ja Alman poikanen vuodelta 2017! Se oli nyt ilmeisesti ensimmäistä kertaa syntymänsä jälkeen käymässä Suomessa ja tallentui kameraan 15 kilometrin päässä synnyinpesästään. Pääsääntöisesti nuoret sääkset viettävät ensimmäiset vuotensa talvehtimisalueillaan Afrikassa.

Vuodesta 2020 tulee kutkuttava: palaako Alma vielä pesälleen viime kesän trau-
mojen jälkeen vai onko Ossilla uusi puoliso? Ja palaako kanahaukka? Entä kuka
tulee sulhoksi Sulon paikalle ja onko Vieno vielä kuvioissa mukana? Joko Ahti ja
Helmi saavat jälkikasvua – tai mitäpä jos Ahtin puolisona onkin Alma tai Martta?

PESIEN SEURANTA VERKOSSA

LUONNONTIETEELLISEN KESKUSMUSEON KAMERASÄÄKSISIVU LÖYTYY
OSOITTEESTA WWW.LUOMUS.FI/FI/LUOMUKSEN-SAAKSIKAMERAT

PESIEN TAPAHTUMIA ON VOINUT SEURATA VERKKOSIVUN
WWW.SAAKSILIVE.FI/ KAUTTA. SINNE ON KOOTTU MYÖS TIETOA
KAMERASÄÄKSISTÄ SEKÄ SÄÄKSISTÄ YLEENSÄ.

SÄÄKSIKAMERAPROJEKTILLE ON JO VUONNA 2017 PERUSTETTU FACEBOOK-
SIVU WWW.FACEBOOK.COM/SATAKUNNANSAAKSET/

SISÄMAAN SEURANTAPYYNTI MAHDOLLISTAA KANNANMUUTOSTEN SYIDEN SELVITTÄMISEN

MARKUS PIHA

Sisämaan seurantapyynti (SSP) on vakioituihin verkkopyynteihin perustuva varpuslintujen seurantaohjelma, jonka avulla saadaan ainutlaatuisia tuloksia lintujen vuosittaisista kannanvaihteluista, poikastuotosta ja elossasäilyvyydestä. SSP on ainutlaatuinen seurantaohjelma erityisesti useimpien runsaslukuisten pikkulintujen osalta.

Kun kantojen koon muutosten syitä halutaan selvittää, on oleellista saada tietoa siitä, mihin linnun elämänsä vaiheeseen kannanmuutos liittyy. Tutkimalla nuorten ja vanhojen lintujen lukumääräsuhteita eri vuosien välillä voidaan laskea lajikohtainen vuosittainen poikastuotto ja tarkastella sen lyhyen sekä pitkän ajan muutoksia. SSP-aineisto perustuu renkailla merkittyihin yksilöihin, joita seurataan vuodesta toiseen yhdenmukaisella panostuksella. Täten saadaan tutkittua lintujen elossasäilyvyyttä ja siinä mahdollisesti tapahtuneita vuosien välisiä muutoksia. Elossasäilyvyys kuvaa todennäköisyyttä, jolla linnut ovat säilyneet hengissä seuraavaan vuoteen.

MUSTAPÄÄKERTTUJA ON RENGASTETTU SSP-
PAIKOILLA YHTEENSÄ NOIN 5 000 YKSILÖÄ.
LAJIN KANTA ON KASVANUT MONINKERTAISEKSI
VIIMEISTEN VUOSIKYMMENIEN AIKANA.
KUVA: MARKUS PIHA

PUNAVARPUSEN KUNNIOITUSTA HERÄTTÄVÄ NOKKA SOVELTUU SIEMENRAVINNON KÄSITTELYYN. HYTTYSET OVAT SSP-PENSAIKOISSA HYVIN RUNSAITA ETENKIN KOSTEINA KESINÄ.
KUVA: MARKUS PIHA

SEURANTAOHJELMAAN ON VIIME VUOSINA OSALLISTUNUT REILUT 60 RENGASTAJAA NOIN 40 PYYNTIPAIKALLA.

Sisämaan seurantapyynti alkoi Suomessa pilotoinnin jälkeen vuonna 1987. Vakioidun verkkopyynnin toteutus on melko yksinkertainen: lintuja pyydystetään toukokuun alun ja elokuun lopun välisenä aikana noin kymmenen päivän välein eli pyyntikertoja kertyy vuodessa 12, mikäli yksikään pyyntikerta ei jää väliin. Pyyntiympäristöistä tyypillisimpiä ovat ruovikot ja pensaikot. Verkkopaikat ja pyyntiajat sekä myös muut verkkopyyntiin vaikuttavat olosuhteet pyritään pitämään samanlaisina vuodesta toiseen. Seurantaohjelmaan on viime vuosina osallistunut reilut 60 rengastajaa noin 40 pyyntipaikalla. Paikkoja on pohjoisinta Suomea ja Kainuuta lukuun ottamatta melko tasaisesti koko maassa, mutta painopiste on eteläisessä Suomessa. Keskimäärin yhdellä paikalla on pyydystetty noin kuuden vuoden ajan, mutta joillakin paikoilla on pyyntiä tehty peräti vuodesta 1987 lähtien.

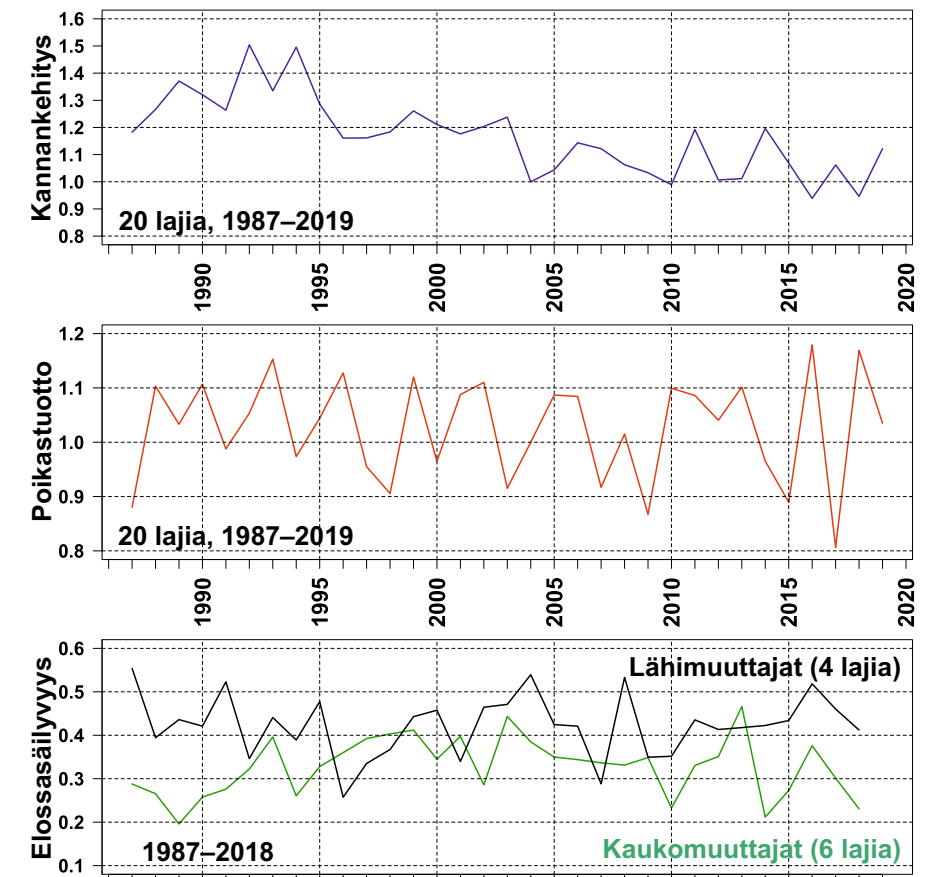

MITEN SISÄMAAN SEURANTAPYYNTIIN VOI OSALLISTUA?

SSP-paikkoja kaivataan lisää, jotta aineisto kattaisi useampia lajeja ja laajemman maantieteellisen alueen. Itsenäiseksi SSP-rengastajaksi ryhtyminen vaatii kuitenkin vankan osaamisen lintujen käsittelystä sekä iän ja sukupuolen määrittämisestä. Monilla SSP-paikoilla koulutetaan ilomielin uusia rengastajia.

Jos oppiminen ja seurantaohjelmaan osallistuminen innostaa, ota rohkeasti yhteyttä Rengastustoimistoon!

RUOVIKKOIHIN RAJAUTUVAT PAJUPENSAIKOT LUONNEHTIVAT MÖNIA PYYNTIPAIKKOJA.
KUVA: MARKUS PIHA

Kuva 1. Runsaimpien SSP-lajien yhdistetty kannankehityksen (ylin) ja poikastuoton (keskimääräinen) indeksi (vertailuvuosi 2004 = 1.0). Esimerkiksi arvo 1.5 tarkoittaa, että kannan suuruus on 150 %, kun se 2004 on 100 %. Alin kuva on aikuisten lintujen elossasäilymisen todennäköisyys (esim. 0.5 = 50 %).

Kaikkiaan SSP:ssä on käsitelty noin 270 000 lintuyksilöä, runsaimpina pajulintu, ruokokerttunen, punarinta, talitiainen, sinitiainen ja pajusirkku. SSP:n tuloksia raportoidaan Linnut-vuosikirjassa parin vuoden välein. Uusimpia tietoja ja ensi kertaa myös Ruotsin vakiopyyntiprojektin tuloksia esitellään myöhemmin tänä vuonna ilmestyvässä Linnut-vuosikirjassa.

SSP-aineistosta voidaan koostaa esimerkiksi runsaimpien SSP-lajien yhdistettyä tietoa kannanmuutoksista, poikastuotosta ja elossasäilyvyydestä (kuva 1). Vaikka lajien väliset erot voivat olla suuria, on laajempien lintuyhteisön muutoksien tarkastelu hyvin mielenkiintoista. Kuvaajista ilmenee, että runsaimpien 20 lajin kannat olivat 1990-luvulla suurempia kuin nykyään. Kannankehitys on 2000-luvun alun jälkeen ollut kuitenkin melko tasaista. Poikastuoton kuvaajasta näkyy selvästi esimerkiksi kylmän kesän aiheuttama poikastuoton pohjavuosi 2017 sekä loistava poikastuottokesä 2018. Kuvaajasta nähdään myös, että lähimuuttajien elossasäilyvyys on viime vuosina ollut melko korkealla tasolla, kun taas trooppiseen Afrikkaan muuttavilla linnuilla selviytyminen on ollut heikompaa esimerkiksi talvina 2010/2011, 2014/2015 ja 2018/2019.

Markus Piha työskentelee Luomuksen Rengastustoimistossa suunnittelijana.

LISÄTIETOA:

SISÄMAAN SEURANTAPYYNNIN TULOKSIA LINNUT-VUOSIKIRJASSA 2017 (PIHA 2018)

RENGASTUSTOIMISTON YHTEYSTIEDOT:
RENGASTUSTOIMISTO@HELSINKI.FI,
P. 02941 28786

PELTO SIRKUTTA?

HEIDI BJÖRKLUND

VÄRIRENKAALLINEN PELTOSIRKKU VOIDAAN
TUNNISTAA PYYDYSTÄMÄTTÄ LINTUA UUELLEEN.
MARKUS PIHA JA TUOMAS SEIMOLA OVAT RENGAS-
TANEET NOIN 300 PELTOSIRKKUA.
KUVA: MARKUS PIHA

**SUOMEN PELTOSIRKKUKANTA ON 30 VUODESSA VÄHENTYNYT 99 %.
REVIIREJÄ LÖYTYY JOKA VUOSI VÄHEMMÄN. TÄLLÄ VAUHDILLA ÄÄRIMMÄISEN
UHANALAINEN PELTOSIRKKU SAATTAA KADOTA SUOMESTA 25 VUODESSA.**

PELTOSIRKUN POIKASPESA
ON VAIKEA LÖYTÄÄ.
KUVA: MARKUS PIHA

Luomuksen seurantatiimissä työskentelevä Markus Piha on kartoittanut peltolintuja yli 20 vuotta. Hän osallistui 2012 Ruotsissa kokoukseen, jossa pohdittiin peltosirkun Euroopan laajuista taantumista. Pian Markukseen otti yhteyttä Ranskan rengastustoimiston johtaja, professori Frédéric Jiguet. Hän kysyi, voisiko Markus laittaa suomalaisille peltosirkuille 50 seurantalaitetta.

Taustalla oli kiista peltosirkuista, joita pyydystettiin ranskalaisten kulinarien herkuksi erityisesti Lounais-Ranskan Les Landesissa. Pyynti oli Euroopan Unionin säädösten vastaista, mutta Les Landesin metsästysjärjestö halusi peltosirkusta laillisesti metsästettävän lajin. Ranskan valtio velvoitti metsästysjärjestön rahoittamaan tutkimusta, jonka toteutus ohjattiin asiantuntijoille ja koordinoijaksi valittiin professori Jiguet. Tutkimuksessa selvitettiin, mistä peltosirkut saapuivat muuttoaikoina Les Landesiin ja olivatko lähtöpopulaatiot taantuvia. Metsästyksen puolustajat arvelivat, että sirkut tulevat Etelä-Venäjältä.

SIRKKUJEN KARTOITUS

Markus ja Tuomas Seimola Luonnonvarakeskuksesta aloittivat kesällä 2013 laajamittaisen peltosirkkuseelvityksen, joka jatkuu yhä. Tutkimus kattaa 15 % Suomen kannasta Länsi- ja Etelä-Suomessa. He etsivät peltosirkkureviirejä sopivilta peltoaukeilta, kartoittavat reviirit, rengastavat lintuja ja tunnistavat värirenkaalliset yksilöt. Näin todetaan, mikä osa sirkuista on selviytynyt muuttomatkaista. Myöhempi kierros samoilla paikoilla paljastaa, moniko koiras sai naaraan – yleensä noin 70 %.

- Pariutuminen päätellään koiraan käyttäytymisestä, naaras ei useinkaan näy. Laulamaan jäävä koiras ei ole saanut puolisoa.

Ranskalaista tutkimusta varten linnuista otettiin myös höyhennäyte mm. geneettisiä tutkimuksia varten.

TULOKSET KÄYTTÖÖN

Euroopan laajuisen seurantalaitetutkimuksen perusteella todettiin, että suurin osa Lounais-Ranskan kautta muuttavista peltosirkuista on peräisin taantuvista populaatioista Länsi- ja Pohjois-Euroopasta. Suomen peltosirkut kuitenkin pääosin välttävät Lounais-Ranskan, sillä ne lentävät Välimeren luoteisrannikkoa seuraten Espanjan kautta Länsi-Afrikkaan. Havaittiin myös, että Venäjän vähemmän taantunut populaatio muuttaa Arabian niemimaan kautta Itä-Afrikkaan Etiopian ylängöille.

Peltosirkkupynti osoittautui kestävämmäksi, sillä se kohdistui väheneviin populaatioihin. Siten Euroopan komissio määräsi sakkojen uhalla 2016 Ranskan kieltämään peltosirkkujen pyynnin ja metsästysjärjestö vaati jäseniään lopettamaan pyydystyksen. Markus osallistui 2016 Les Landesin käynnille, jolloin metsästäjille kerrottiin tutkimuksen tuloksista.

- Oli ratkaisevaa saada viesti perille. Muutos lähtee sisältä päin, kun tajutaan, että laji voi hävitä. Lintu on metsästäjille tärkeä, vaikka heidän kiinnostuksen kohteenaan onkin ollut metsästyksen.

Selvisi myös, että Pohjoismaiden kanta on taantunut nopeimmin ja geneettisesti eriytynyt muista populaatioista. Muualta ei löydy samanlaisia peltosirkuja, jos laji täältä häviää.

PUUTTUVAT PALASET

Metsästys ei liene enää merkittävä syy Suomen romahtaneen peltosirkkukannan yhä jatkuvaan taantumiseen. Värirenkastettujen lintujen perusteella peltosirkkujemme aikuiskuolleisuus vaikuttaa normaaliilta. Suurennuslasin alla ovat nyt kotimaan olosuhteet, sillä pikkulinnuilla poikasvaihe on ratkaiseva yksilön säilymisen kannalta. Poikastuotosta ei kuitenkaan ole tietoa.

- Pesä on vaikea löytää ja kanta on harva, joten riittävän aineiston saanti on työlästä.

Markus arvelee, että rypsin viljelyssä käytetyt neonikotinoidit voivat olla peltosirkullekin haitallisia.

- Ne vähentävät tehokkaasti hyönteisiä, jolloin peltoympäristöjen ravinnontarjonta heikkenee. Lintuihin siirtyvät aineet voivat vaikuttaa esimerkiksi nuorten lintujen muuttokäyttäytymiseen.

Lisäksi maatalousmaisema on yksipuolistunut. Markus suosittelee viljelykiertoa.

- Nurmiviljely ei sovi peltosirkulle. Tarvitaan mullosta keväällä, kesäntoa ja laulupaikkoja. Pientareet kannattaa jättää kesällä niittämättä pesätuhojen välttämiseksi.

Ranskan projekti päättyi 2016, mutta Markus jatkaa peltosirkkujen parissa.

- Maastokauden jälkeen on rättiväsytynyt, mutta heinäkuussa jo miettii, että olisipa siistiä, että olisi toukokuu.

Heidi Björklund koordinoi Luomuksessa peltolintuseurantaa ja on Seurantaautisten päätoimittaja.

AROSUOHUKKOJEN LUKURENGASTUS KANNATTA

PETTERI LEHIKONEN

VIELÄ 2000-LUVUN ALUSSA
AROSUOHUKKA OLI
SUOMESSA HARVINAISUUS.
NYT LAJI PESII SUOMESSA
VUOSITTAIN JA LINTUJEN
MERKITSEMINEN LUKURENKAIN
JA GPS-LÄHETTIMIN ON
TUONUT PALJON UUTTA TIETOA
LAJIN LIIKKEISTÄ.

CAY SAALISTELEMASSA ETELÄ-RUOTSISSA, 1 300
KILOMETRIÄ RENGASTUSPAIKASTA LOUNAASEEN.
KUVA: JACOB MICHELSEN

Arosuohaukka (*Circus macrourus*) on Suomessa harvinainen, erittäin uhanalaiseksi luokiteltu pesimälaji. Perinteisesti Venäjän ja Kazakstanin aroilla pesivä arosuohaukka on levittäytynyt lännemmäksi viimeisten vuosikymmenten aikana. Suomen ensimmäinen pesintä tavattiin 1933. Seuraavaa saatiin odottaa 70 vuotta, mutta vuodesta 2011 lähtien laji on pesinyt meillä vuosittain. Myyräkantojen suuruus vaikuttaa pesivien arosuohaukkaparien määrään, ja varmistettuja pesintöitä on tavattu parhaimmillaan yksitoista. Lajin seurantaan on erityisesti paneutunut rengastaja Ari-Pekka Auvinen, joka on lukurengastanut valtaosan Suomessa rengastetuista 107 arosuohaukasta. Auvinen on varustanut GPS-lähettimeillä neljä arosuohaukkanäärästä, joiden muuttoreittejä voi seurata [Luomuksen sivuilla](#). Sekä lukurenkaat että lähetimet ovat antaneet paljon uutta tietoa arosuohaukkojen liikkeistä.

SOTKAMON AROSUOHUKKAPAIKUEEN VIISI POIKASTA. VARTTUNEIN NAARAS CAY ON VASEMMALLA, JA KESKELLÄ POIKUEEN AINUT KOIRAS. KUVA: PETTERI LEHIKONEN

PESINNÄT KESÄLLÄ 2019

Heinäkuun alussa matkasimme rengastaja Roni Väisäsen kanssa Sotkamoon tarkastamaan arosuohaukan pesäpaikkaa, jonka lintuharrastaja Lasse Lumikari oli löytänyt. Auvinen liittyi seuraan asettaakseen GPS-lähettimeen parin naaraalle. Pesä löytyi helposti ja poikaset olivat niin isoja, että ne olivat jo jättäneet pesän. Löysimme maastosta kaikkiaan viisi potraa poikasta. Vierailu oli nopeasti ohi, poikaset merkitty lukurenkain sekä naaras GPS-lähettimeillä. Naaras nimettiin Hipuksi oikean iiriksensä kultahippua muistuttavan kuvion vuoksi. Ravintotilanne pesän ympäristössä oli ilmeisen hyvä, sillä kaikki viisi poikasta varttuivat lentokykyisiksi. Sotkamon lisäksi viime kesänä tavattiin kolme muuta pesintää. Niistä rengastettiin vain yksi poikanen, joka oli GPS-arosuohaukka Seljan ainokainen.

USKOMATON SATTUMA!

Olimme Ronin kanssa elokuun lopussa Etelä-Ruotsin Falsterbossa seuraamassa petolintumuuttoa ja menimme katsomaan lähipelloilla parin päivän ajan saalistellutta nuorta arosuohaukkaa. Yllätys oli suuri, kun huomasimme linnun kantavan valkoista lukurengasta. Samanlaista, jonka olimme asettaneet poikasille Kainuun takamailla! Lintu lensi ohitsemme ja kuvasin sitä vain huomatakseni, ettei kuvista saanut selvää renkaan tunnuksesta. Paikalle saapunut tanskalainen valokuvaaja Jacob Michelsen sai kuitenkin tunnistettavat kuvat renkaasta. Lintu oli CAY, Sotkamon pesyeen vanhin naaraspoikanen. Uskomaton sattuma tavata itse rengastamansa harvinainen lintu kahta kuukautta myöhemmin yli tuhat kilometriä rengastuspaikalta!

Lukurengastetuista poikasista peräti kolme muuta havaittiin syksyn aikana Suomessa ja Ruotsissa. Näistä yhden linnun rengas saatiin luettua, ensin elokuun lopulla Etelä-Suomessa ja parin viikon päästä Öölannissa. On hyvin todennäköistä, että muutkin nähdyt valkoisella lukurenkaalla varustetut nuoret arosuohaukat olivat Sotkamon poikueesta, sillä Sotkamon poikasten lisäksi vain yksi poikanen lukurengastettiin Suomessa viime kesänä. Muualla maailmassa arosuohaukkoja ei ole merkitty valkoisilla renkailla. Tapaamistodennäköisyys vaikuttaa huomattavan korkealta.

Pitäkää siis silmällä arosuohaukkojen jalkoja!

Petteri Lehikoinen työskentelee Luomuksessa museomestarina seurantatiimissä.

SISUKAS LASKIJA 2019: ARI AALTO

HEIDI BJÖRKLUND

ARI AALTO KILJUHANHIREISSULLA UTSJOEN
KALDOAIVIN ERÄMAASSA 2018.
KUVA: MATTI SISSONEN

LUOMUKSEN LINNUSTONSEURANTA MYÖNTÄÄ SISUKAS LASKIJA -TUNNUSTUKSEN ERITYISEN ARVOKKAASTA LASKENTASUORITUKSESTA. SISUKAS LASKIJA 2019 ON ARI AALTO, JOKA MELOI HANKALASTI SAAVUTETTAVILLE VAKIOLINJOILLE INARISSA.

Ari Aalto yhdisti kesällä 2019 lintulaskennan melontavaellukseen ja kävi laskemassa Inarinjärven koillispuolella sijaitsevan Oivijärven vakiolinjan. Se oli laskettu aiemmin vain kahdesti, mihin vaikuttanee se, että linjalle on lähimmältä tieltä 30 kilometriä. Ari lähti kaverin kanssa vesille Inarin Nitsijärveltä ja saapui muutaman päivän melonnan jälkeen rantaan, josta oli enää neljä kilometriä Oivijärvelle. Hän juoksi yöllä linjan alkuun pirunpellolle, laski kuuden kilometrin linjan ja juoksi takaisin. Aamulenkkiin lajisto oli seudulle tyypillistä:

- Alue on tosi karua kivikkomännikköä. Leppälintu oli yleisin laji.

Melontavaellus kesti neljä yötä, ja samalla reissulla kaverukset laskivat vesilintuja Metsähallitukselle vapaaehtoistyönä. Viimeisen illan kruunasi Inarinjärvellä uiva ahma, jonka

määrittämisessä kesti tovi.

- Nyt tunnen ahman uintiprofiilin, se on kolme kyttyrä! Pää, selkäkyttyrä ja kelluva häntä.

Ari kävi kajakilla laskemassa myös Inarin Jalaluiskahtamavaaran vakiolinjan, jolle on meloen matkaa kolme kilometriä. Maitse tarpomista kertyisi tieltä kahdeksan kilometriä.

Nämä sitkeyttä vaatineet laskentasuoritukset oikeuttivat Sisukas laskija -tunnustukseen, joka on myönnetty vuodesta 2017 alkaen.

MONIPUOLINEN LASKIJA

Keuruulla biologian opettajat Pertti ja Risto Sulkava innostivat lapsia harrastamaan lintuja, ja Ari oli mukana isoveljien perässä alaasteikästä lähtien. Arista kehkeytyi seurantojen monitieteilijä, sillä hän on osallistunut Luomuksen

talvilintu-, linja- ja vesilintulaskentoihin, ruokintapaikkaseurantaan, kesäatlakseen, lintuatlaksiin, Luonnonvarakeskuksen myyräpyynteihin, Luonto-Liiton kevätseurantaan, Allergia- ja ympäristöinstituutin päiväperhosseurantaan, jälkilaskentaan, saukkoseurantaan, liito-oravaseurantaan sekä Keuruulla sammakoiden ja rupikonniiden seurantaan.

Arin mielestä linjalaskennoissa mukavinta on luonnossa olo, kuulostelu ja katselu. Haastavinta on kaukana laulavien lintujen erittely, jotta parimäärät tulevat oikein. Erämaalinjoilla jo linjan alkupisteeseen pääseminen edellyttää huolellista suunnittelua.

LINJALASKIJAN TÄHTIHETKET

Luomuksen kymmenen linjalaskennan lisäksi Ari on laskenut Metsähallitukselle satoja linjakilometrejä Lapissa kesätyönä 2007–2010. Mieliinpainuvinta oli kesä 2007, jolloin Ari lähti veljiensä kanssa vaeltamaan Inarinjärven itäpuolelta Nellimistä Näätämöön ja sieltä Nuorgamin kautta Karigasniemelle. Suomi-neidon pään kiertäminen kesti 25 päivää.

- Koko ajan käveltiin ja laskettiin linjaa aina, kun keli salli.

Reissulta kertyi huikeita havaintoja. Vätsäriin erämaassa linjan ylitti 300 metrin päästä kar-

huemo kolmen pennun kanssa, joista kaksi lähti juoksemaan laskijoita kohti. Emon murahdus sai pennut onneksi pysähtymään ja palaamaan emon luo.

Ylivoimainen lintukokemus oli Utsjoella saatu elämänpinna eli elis tunturipöllöstä.

- Tunturilaaksossa kaikui kumea huuto ja kiika-reilla haroen löytyi kivellä istuva tunturipöllö. Tuolloin oli hyvä sopulivuosi.

Elis kärsi inflaation saman tien, sillä tunturipöllöjä löytyi kuusi paria ja viisi pesää. Laskijat olivat todella onnekkaita, sillä tunturipöllö pesii Suomessa harvoin.

Arin toiveena on vuoden 2007 laskentalinjojen toistaminen, jotta näkisi lajiston muutoksia. Hän kävi 2015 Vätsäriin aiemmalla linjallaan karuina tuloksina.

- Ajattelin, että on mukava lähteä laskemaan linjaa, kun on lintuja – mutta ei ollutkaan. Sieltä olivat hävinneet paitsi kahlaajat, myös vesilinnut.

Heidi Björklund työskenteli 2019 Luomuksessa Linnustonseurannan tutkimuskoordinaattorina.

PESÄLÖYDÖT OVAT
AINA HIENOJA.
ARIN LASKEMILLA
LINJOILLA ON OLLUT
MM. VESIPÄÄSKYN JA
JÄNKÄKURPAN PESÄ.

KONKARIN VINKIT

Ari kannustaa kokeilemaan pohjoisten erämaiden vakiolinjoja, joilla voi nauttia luonnosta ilman ihmisen aiheuttamia ääniä.

- Jos vaeltaa Etelä-Suomessa, kesäkuun vaelluksella Lapissa pärjää kyllä. Kannattaa ottaa matkakin elämyksen kannalta, niin on koko ajan perillä.

Lapissa on syytä varautua nopeasti vaihtuviin kelioloihin, sillä aamulla teltan päällä voi olla sentti lunta. Välineiden lisäksi vaelluksella tärkeintä on suunnistustaito, joka on linjalaskennan edellytys muutenkin. Pohjoisessa suunnistus tosin voi olla jopa helppoa.

- Avotunturissa parhaassa tapauksessa näkee koko päivän, mihin on menossa.

KOKKA KOHTI SEIKKAILUJA INARINJÄRVELLÄ 2019.
KUVA: ARI AALTO

SEURANNAT OVAT TÄRKEITÄ

KIITOS KAIKILLE SEURANTOIHIN
OSALLISTUNEILLE!

JUHA HONKALA

NOKIKANAN (EN ELI ERITTÄIN UHANALAINEN) VOI
KOHDATA VAIKKAPA VESILINTULASKENNASSA.
KUVA: JUHA HONKALA

Tee lintulaskenta, täytä pesäkortti tai ilmoita lepakko-, sammakkoeläin- tai matelijahavainto. Seurannat ovat hauska tapa harrastaa. Samalla olet mukana kartuttamassa tärkeää tietoa, jota käytetään muun muassa seuraaviin tarkoituksiin:

- kantojenseuranta
- levinneisyysaluemuutokset
- runsaudet ja niiden muutokset eri elinympäristöissä
- tekijät kannanmuutosten takana
- uhanalaisuusarvioinnit
- lintudirektiivin arvioinnit
- kymmenet tieteelliset tutkimukset

HELPPO ●●●●

HELPOHKO ●●●●

VAIKEA ●●●●

RUOKINTAPAIKKASEURANTA ●●●●●●●●

Havainnointi omalla lintujen talviruokinnalla. Koko talven kestävä seuranta, toistetaan vuosittain.

PESÄKORTIT ●●●●●●●●●●

Tiedot lintujen pesistä ja pesinnän etenemisestä. Tiedot pesinnoista niin pöntöissä kuin luonnonpesissä ovat tervetulleita.

SAMMAKKOELÄIN- JA MATELIJASEURANTA ●●

Levinneisyyskartoituksessa kerätään perustietoja. Yksittäisetkin havainnot arvokkaita.

LEPAKKOSEURANTA ●●●●●●●●●●

Sekä kesäisten että talvehtivien lepakoiden seurantaa. Yksittäisetkin havainnot arvokkaita. Sekä helpohkoja että vaativia seurantamuotoja.

VESILINTULASKENNAT ●●●●●●●●●●

Keväiset vesilinnut lasketaan vuosittain kahdesti samalta alueelta (esim. lampi, järvi, merenlahti, lintutornitähystys). Muistuttaa tavallista linturetkeä.

TALVILINTULASKENNAT ●●●●●●●●●●

Laskija tai laskijaryhmä laskee talvilinnut vakioreitillään 1–3 kertaa talven aikana, toistetaan vuosittain. Suosittu seurantamuoto talvilinnut tuntevalle.

LISÄTIETOJA:

LUOMUS.FI/FI/LINNUSTONSEURANTA
FACEBOOK.COM/LINNUSTONSEURANTA/
LUOMUS.FI/FI/LINTUJEN-RENGASTUS
LUOMUS.FI/FI/PETOLINTU-SAAKSISEURANTA
LUOMUS.FI/FI/LEPAKOIDEN-TUTKIMUS-
RENGASTUSTOIMINTA
LAJI.FI/THEME/HERPETOLOGY

PISTELASKENNAT ●●●●●●●●●●

Vapaavalintaisella 20 laskentapisteen reitillä lasketaan laululintuja. Laskija toistaa reittinsä vuosittain alkukesällä. Tarvitaan hyvät tunnistustaidot.

SSP-SEURANTA ●●●●●●●●●●

Verkkorengastajille tarkoitettu kesäaikainen seuranta. Toistuu vuosittain samanlaisena.

RENGASTUS ●●●●●●●●●●

Lintujen rengastajille tai rengastajiksi aikoville kohdenneet seurannat.

PETOLINTU- JA SÄÄKSISEURANTA ●●●●●●●●

Rengastajille ja petolinnuista syvästi kiinnostuneille tarkoitettut seurannat.

VAKIOLINJALASKENNAT ●●●●●●●●●●

Järjestelmällisellä otannalla perustettu laskentalinjaverkosto kattaa koko maan. Yksi laskenta/linja/kesä. Vaativa linnustonseurantamuoto, jossa tarvitaan hyvät tunnistus- ja suunnistustaidot.